

Chiara Sgaramella, Ph.D., Asystent naukowy,
Wydział Sztuk Pięknych, Katedra Rzeźby przy
Politechnice w Walencji, Hiszpania

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

Imię i nazwisko doktoranta: Diego Gutiérrez-Valladares

Data urodzenia: 5 grudnia 1981 r.

Tytuł pracy doktorskiej: *Making Milpa. Towards Collaboration, Care and Porosity [Tworzenie systemu Milpa. W kierunku współpracy, opieki i porowatości]*

Uniwersytet, na którym realizowany jest doktorat: Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, Polska

Promotor: Aleksandra Janik

Dziedzina lub dyscyplina: Sztuki piękne

Rozprawa doktorska zatytułowana *Making Milpa. Towards Collaboration, Care and Porosity* (2021) złożona przez artystę, pedagoga i doktoranta Diego Gutiérreza-Valladaresa obraca się wokół tematów takich jak kryzys ekologiczny, radykalna pedagogika dekolonialna i feministyczna, a także działanie zbiorowe i kreatywność, które w ostatnich latach nabrały dużego znaczenia w dziedzinie współczesnej filozofii, produkcji w sferze kultury i praktyki artystycznej. W istocie, praca podejmuje kwestie, które są silnie obecne w debacie publicznej i dyskursach akademickich, łącząc badania artystyczne z aktualnymi wyzwaniami społecznymi i otwartymi pytaniami. Niniejsza rozprawa stanowi zwieńczenie niezwyklej kariery akademickiej i artystycznej, obejmującej badania, praktykę dydaktyczną, a także udział w licznych międzynarodowych wystawach i programach rezydencji artystycznych.

Prace teoretyków takich jak Hannah Arendt, Félix Guattari, Boaventura de Sousa Santos, Donna Haraway, Anna Tsing, Karen Barad, a także pisarzy i uczonych wywodzących się z tradycji niezachodnich, takich jak między innymi Achille Mbembe, Arturo Escobar i Elicura Chihuailaf, stanowią teoretyczną podstawę tej rozprawy. Cała przywołana bibliografia jest istotna w polu badawczym eksplorowanym przez Gutiérreza-Valladaresa i jest spójnie przedstawiona w odniesieniu do pracy artystycznej i badań prowadzonych przez kandydata. Biorąc pod uwagę znaczącą rolę, jaką odgrywa dialog i rozmowa w praktyce doktoranta, uważam, że sięgnięcie do obszernej pracy Granta Kestera na temat estetyki dialogowej i kolaboratywnej

wzbogaciłoby argumentację. Poza tym przydałoby się wyjaśnienie terminów *sztuka kolaboratywna, partycypacyjna i zaangażowana społecznie*, ponieważ wyrażenia te, choć często używane jako synonimy, oznaczają różne praktyki.

Studium łączy refleksję teoretyczną, praktykę twórczą i pedagogikę, proponując interdyscyplinarne podejście badawcze oparte na sztuce. Ten wybór metodologiczny przyczynia się do poszerzenia granic badań akademickich i stanowi, moim zdaniem, uzasadnione podejście, ponieważ pozwala badaczowi otwarcie odnieść się do złożonych i przekrojowych pytań, których rozpatrywanie wyłącznie z perspektywy artystycznej byłoby uproszczeniem.

We wstępie, Gutiérrez-Valladares identyfikuje główne pytania, które skłoniły go do podjęcia badań, określa niektóre z celów, jak również strukturę rozprawy. Jednak ta część nie przedstawia w pełni problematyki pytania, aspektu, który mógłby zostać rozwinięty w przyszłych badaniach kandydata. Wybrana metodologia jest wyjaśniona w kolejnych rozdziałach wraz z opisem projektów zrealizowanych przez artystę i jego współpracowników.

Rozdział zatytułowany *Mapowanie praktyk relacyjnych* opisuje pierwsze eksperymenty, które wzbudziły zainteresowanie kandydata badaniem kolektywnych praktyk artystycznych i edukacyjnych. Umieszcawia on badania w odniesieniu do serii wcześniejszych doświadczeń. Ilustruje również koncepcje wiedzy usytuowanej, nieprzejrzystości i sieci, biorąc pod uwagę wkład różnych badaczy. Ponadto, rozdział ten opisuje projekt *SPAM* (2019 i 2020), pierwszą podjętą przez kandydata próbę wygenerowania zbiorowej sieci skupionej na mapowaniu jako praktyce relacyjnej.

Rozdział pt. *Jak klasa może działać jak dzieło sztuki?* czerpie z teorii Guattariego i bada dialog między sztuką a edukacją poprzez analizę praktyk tworzenia świata, sposobów relacji i sposobów poznania. Te teoretyczne pojęcia są splecione ze studium przypadku pracy kandydata *Kamikaze (What a body can do?)* [*Kamikaze (Co ciało może zrobić?)*], dziewięciodniowym występem i pokazem w formule „tu i teraz” przeprowadzonym w październiku 2019 roku. Ten eksperymentalny format analizował improwizację, partycypację, rozmowę i słuchanie jako strategie artystyczne wspierające nowe formy myślenia i tworzenia z innymi. Rozdział ten podkreśla ideę *nie-wiedzy* jako niezbędnego kroku w procesach uczenia się. Jest on również przykładem oporu Gutiérreza-Valladaresa wobec imperatywu produktywności, który charakteryzuje dominującą kulturę neoliberalną, a także akademię i praktykę artystyczną.

Kolejna część zatytułowana *W kierunku ekologii troski i naprawy* skupia się na najnowszej pracy Gutiérreza-Valladaresa. Otwiera ona teoretyczne badanie pojęć takich jak *współzależność* i *tworzenie z* w odniesieniu do eksperymentów kulturowych obracających się wokół obecnego kryzysu ekologicznego i możliwości zamieszkiwania naszej planety w przyszłości. Rozdział ten zawiera również szczegółowy opis wielu procesów prowadzących do powstania *Współlaboratorium MILPA* (2020-2021) – nomadycznej sieci artystów i pracowników kultury badających kolektywne sposoby kreatywności poprzez prowadzenie badań artystycznych opartych na *tworzeniu z*, *myśleniu z* (Anna Tsing, 2015) i *byciu z*. Próba ponownego powiązania działań kulturalnych z naturalnymi cyklami i żywiołami jest szczególnie istotna wraz z wyborem dekonstrukcji i przekraczania indywidualistycznych form produkcji sztuki.

Wreszcie, w części poświęconej wnioskowi podsumowane są wyniki badań, jak również kierunki badań, które kandydat może podjąć w przyszłości. Wszystkim częściom składającym się na korpus rozprawy towarzyszy dokumentacja fotograficzna projektów ilustrowanych przez artystę. Zawierają one również szczegółowy opis wystaw, iteracji, happeningów i otwartych dla publiczności inicjatyw artystycznych, które powstały w wyniku twórczego eksperymentowania.

Opisana struktura pracy doktorskiej wykracza poza konwencjonalny format eseju akademickiego i pozwala czytelnikowi zrozumieć stopniowe rozwijanie się procesu badawczego za pomocą chronologicznej narracji i podkreślenia wzajemnego przenikania się artystycznego działania i teoretycznej spekulacji. Takie podejście narracyjne jest szczególnie odpowiednie do analizy wielowymiarowych procesów twórczych i pozwala autorowi opisać ich różne niuanse i znaczące aspekty, a także wątpliwości i nowe pytania pojawiające się w miarę rozwoju pracy. Język i pismo zastosowane w pracy są spójne, co pozwala na płynną i klarowną lekturę. Wymogi formalne dotyczące obrazów, źródeł literackich, itp. zostały w pełni spełnione.

W odniesieniu do prac plastycznych przedstawionych w rozprawie można zauważyć proces dematerializacji procesu twórczego. W rzeczywistości, w pierwszej propozycji zatytułowanej *SPAM* warsztat drukarski stanowi centralny punkt uwagi, podczas gdy w późniejszych inicjatywach, takich jak *Milpa*, materialne zwieńczenie pracy jest drugorzędne w porównaniu z procesualnym i dialogicznym wymiarem praktyki, który staje się rdzeniem badania, wraz z bardziej eksperymentalnymi formatami wystawienniczymi.

W odniesieniu do zaprezentowanych w pracy dzieł, zaobserwować można przejście od podejścia partycypacyjnego – w zasadzie zaprojektowanego przez artystę – do bardziej otwartej i opartej na współpracy strategii. To przesunięcie odzwierciedla intencję stopniowego zrzekania się kontroli nad ostatecznym rezultatem na rzecz współtwórców i dzielenia się z nimi odpowiedzialnością, jak również autorstwem. Należy podkreślić, że dbałość o relacje i komunikację leżące u podstaw całego procesu twórczego jest rzemiosłem, umiejętnością wyuczoną, nabytą poprzez słuchanie i trwałą współpracę. Widoczna jest również tendencja do rozszerzania ram czasowych projektów eksplorujących bardziej długotrwałe i otwarte praktyki; tendencja, która odpowiada na potrzebę przezwyciężenia podejścia głównych platform sztuki współczesnej, skupionych wokół pojedynczego wydarzenia.

Wśród najciekawszych spostrzeżeń, jakie oferują te badania, szczególnie istotny jest potencjał pedagogiczny metodologii poddanej eksperymentowi, ponieważ otwiera ona nowe ścieżki dla praktyki nauczania sztuki oraz dla eksploracji procesów uczenia się jako aktów twórczych. Ten interdyscyplinarny dialog odzwierciedla zawodową i akademicką karierę Gutiérreza-Valladaresa, która łączy sztukę i edukację. Co więcej, proponowany dialog pomiędzy różnymi epistemologiami oraz włączenie wiedzy rdzennych mieszkańców, jak również perspektywa więcej-niż-ludzka stanowią konstruktywną strategię wspierania praktyk słuchania, troski i zbiorowego uczenia się jako cennych narzędzi służących zachowaniu możliwości zamieszkiwania naszej planety ze środowiskowego, kulturowego i społecznego punktu widzenia. Ponadto, zdolność do organizowania, koordynowania i cieszenia się pracą zbiorową może być doceniona w miarę rozwoju badań; zdolność często nieuwzględniona w akademickim programie nauczania, która powinna być jednak pielęgnowana w procesach uczenia się związanych ze sztuką i innymi dyscyplinami. Wreszcie, uważam, że zaproszenie do tworzenia bezpiecznych przestrzeni dla dzielenia się wrażliwością, kulturowania „porowatości”, czy stworzenia przestrzeni na błędy i kruchość jest szczególnie pomocne i konieczne, by przeciwdziałać destrukcyjnej kulturze atomizacji i rywalizacji narzuconej przez dominujący system społeczno-ekonomiczny i akademicki.

Po analizie jego rozprawy i pracy twórczej oraz biorąc pod uwagę jego praktykę zawodową w dziedzinie sztuki i edukacji, gorąco rekomenduję przyznanie Diego Gutiérrzewi-Valladaresowi akademickiego tytułu doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki piękne i konserwacja zabytków. Gratuluję jemu i jego promotorowi tak znaczącego wkładu w rosnący dorobek badawczy w dziedzinie kolektywnej praktyki artystycznej związanej z ekologią i pedagogiką dekolonialną.

W perspektywie ewentualnej publikacji tej rozprawy zalecam ujednoczenie systemu przypisów końcowych/przypisów dolnych, aby ułatwić lekturę i zapewnić łatwiejszy dostęp do wszystkich odniesień. Jeżeli chodzi o ewentualne rozszerzenie badań w przyszłości, jak przewiduje Gutiérrzew-Valladares we wnioskach rozprawy, ciekawym kierunkiem poszukiwań mogłoby być stworzenie platformy edukacyjnej wychodzącej od sieci nomadów *MILPA*. Mam nadzieję, że ta rozprawa stanowi początek owocnej serii nowych, wspólnych eksperymentów w tym kierunku.

Walencja, 28 sierpnia 2021 r.

/-/ [nieczytelny podpis]